

Biuletenio tematika ir tema

Energetika, energijos politika ir ekonomika

Biuletenio laidos antraštė, probleminis klausimas

JAV, ES ir Rusijos pozicijos sankcijų pastarajai politikos kontekste

Esminiai žodžiai

Europos Sąjunga, Jungtinės Amerikos Valstijos, Rusija, karas Ukrainoje, sankcijos, sankcijų politika

Serija ir registracijos numeris

V-2025-4

Leidimo data

2025-05-12

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras

☒ Analitinė apžvalga ☐ Kita

Šaltiniai: kategorijos

- ☐ Teisės aktai ☐ Politinė komunikacija
☐ Analitinių centrų kūriniai / leidiniai
☒ Žiniasklaidos turinys ☐ Socialinių tinklų turinys
☐ Statistiniai duomenys ☐ Mokslo darbai
☐ Metainformaciniai produktai
☐ Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai: nuo - iki

2022 06 02 -
2025 05 02

Šaltiniai: kalbos

- ☒ Lietuvių k. ☐ Lenkų k.
☒ Anglų k. ☒ Kitos ES
kalbos
☒ Rusų k. ☐ Kitos

Citavimui (APA stiliumi)

Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2025). *JAV, ES ir Rusijos pozicijos sankcijų pastarajai politikos kontekste* (V-2025-4). Vilnius.

Kontaktiniai duomenys

Informacijos analitikos skyrius; analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109 Vilnius.

Turinio apžvalga

Šioje apžvalgoje aptariama:

- ES veiksmų galimybės ir rizikos, jei JAV nuspręstų sušvelninti sankcijas Rusijai;
- Rusijos laikysena JAV svarstymų švelninti sankcijas kontekste;
- taikomų apribojimų padariniai Rusijos ekonomikai.

1. Įžanga

Beprecedentės sankcijos Rusijai imtos taikyti, kai 2022 m. vasario 24 d. Rusija pradėjo plataus masto invaziją į Ukrainą. Vakarų šalys, įskaitant Jungtines Amerikos Valstijas (JAV), Europos Sąjungą (ES), Jungtinę Karalystę ir kitas sąjungininkes, įvedė griežtas ekonomines, finansines ir technologines priemones, siekdamas susilpninti Rusijos gebėjimą finansuoti karą ir paskatinti ją nutraukti agresiją.

Taikomų sankcijų tikslas dvejopas. Pirmiausia, norėta sudaryti ekonominį spaudimą Rusijai, kad ši pakeistų savo politiką Ukrainos atžvilgiu, apriboti agresorės galimybes finansuoti karinę invaziją ir destabilizuoti jos ūkį siekiant paskatinti politinius sprendimus, kurie vestų link karo užbaigimo. Antra, sankcijos turėjo stiprų politinį tikslą – pademonstruoti tarptautinės bendruomenės vienybę ir pasmerkti

Rusijos veiksmus, taip pat paskatinti jos piliečius ir šalies elitą pasipriešinti šiai agresijai. Skiriant sankcijas JAV atliko lyderės vaidmenį – ji veikė kaip pagrindinė koordinuojanti jėga, telkianti sąjungininkus ir formuojanti plataus masto ekonominius, finansinius bei technologinius apribojimus Rusijai.

Tačiau 2025 metų kovo pradžioje žiniasklaidoje skelbta, kad **JAV administracija svarsto galimybę Rusijai taikomas ekonomines priemones palengvinti**¹. Remiantis šaltiniais, Baltieji rūmai paprašė Valstybės ir Išdo departamentų parengti sankcijų, kurios galėtų būti sušvelnintos, sąrašą. Viešai deklaruojama, kad JAV yra pasirengusios keisti sankcijų politiką Rusijos atžvilgiu – jas švelninti arba griežtinti atsižvelgiant į pastarosios pastangas diplomatiškai spręsti konfliktą su Ukraina.

Savo ruožtu **Europos Sąjunga laikosi griežtos ir nuoseklios pozicijos – sankcijos Rusijai turi būti tęsiamos tol, kol nebus pasiektas realus ir patikimas taikos susitarimas**. ES institucijos ir valstybių narių vadovai ne kartą pabrėžė, kad bet koks apribojimų švelninimas neturėtų būti skubotas ir privalo priklausyti nuo konkrečių Rusijos veiksmų, rodančių tikrą norą nutraukti karinius veiksmus bei gerbti tarptautinę teisę. Be to, daugelis ES šalių palaikytų glaudesnę sankcijų koordinavimą su transatlantiniais partneriais siekiant išlaikyti bendrą spaudimą ir užtikrinti apribojimų veiksmingumą.

Maskva nuo pat sankcijų įvedimo griežtai kritikavo šį sprendimą, vadindama jį neteisėtu, politiškai motyvuotu ir kenksmingu ne tik Rusijos, bet ir globalios ekonomikos stabilumui. Kremlius dažnai tvirtina, esą sankcijos neatlieka savo paskirties, nes nekeičia Rusijos užsienio politikos krypties, o tik skatina šalį stiprinti savarankiškumą, ekonominę nepriklausomybę ir ieškoti alternatyvių partnerių.

JAV svarstymai švelninti sankcijas Rusijai kelia diskusijas. Nerimaujama, kad toks sprendimas gali susilpninti spaudimą Kremlui, pakirsti sąjungininkų vienybę ir apsunkinti pastangas sustabdyti karą Ukrainoje. Šiame kontekste Rusijos reakcija išlieka neaiški. Kartu kyla ir gilesnės analizės reikalaujančių klausimų dėl pačių sankcijų veiksmingumo bei jų ilgalaikės strateginės vertės.

2. ES galimybės ir rizikos, jei JAV nuspręstų keisti sankcijų politiką

Šių metų kovo pradžioje pranešta, kad Jungtinės Valstijos, siekdamos skatinti taikos derybas Ukrainoje ir normalizuoti santykius su Maskva, svarsto galimybę švelninti sankcijas Rusijai. JAV išdo sekretorius Scottas Bessentas kiek anksčiau pažymėjo, kad sankcijų politika gali būti koreguojama priklausomai nuo derybų rezultatų – tiek švelninama, tiek griežtinama. Baltieji rūmai pavedė Išdo departamentui išnagrinėti galimybę mažinti apribojimus Rusijos energetikos sektoriui, jei Maskva sutiktų nutraukti kovos veiksmus Ukrainoje.² Europos lyderiai, priešingai, laikosi nuomonės, kad atlaisvinti suvaržymus šiuo metu būtų

¹ Banco, E. (2025 m. kovo 3 d.). White House seeks plan for possible Russia sanctions relief, sources say. Prieiga per internetą: <https://www.reuters.com/world/white-house-seeks-plan-possible-russia-sanctions-relief-sources-say-2025-03-03/>

² JAV: sankcijos Rusijai gali būti sušvelnintos arba sugriežtintos priklausomai nuo Ukrainos derybų baigties. (2025 m. vasario 21 d.). Prieiga per internetą: <https://www.lrytas.lt/pasaulis/ivykiai/2025/02/21/news/jav-sankcijos-rusijai-gali-buti-susvelnintos-arba-sugrieztintos-priklausomai-nuo-ukrainos-derybu-baigties-36588265>

netinkama. Kyla grėsmė, kad Europa liks viena įgyvendinti agresorės atgrasymui skirtas priemonės. Tai ne tik apsunkintų bendros sankcijų politikos vykdymą, bet ir padidintų įtampą tarp JAV ir ES.

Nuo karo Ukrainoje pradžios Jungtinės Valstijos ir Europos Sąjunga glaudžiai bendradarbiavo derindamos sankcijas Rusijai ir siekdamos didesnio jų efektyvumo. Abi pusės reguliariai koordinavo veiksmus, kad ribojimai apimtų strateginius sektorius ir būtų sunkiau apeinami.³ Įvairių ekspertų ir institucijų teigimu, jeigu JAV visgi nuspręstų palengvinti sankcijas, Europos Sąjunga pirmiausia susidurtų su moraline dilema – ar sekti Jungtinių Valstijų pėdomis ir švelninti sankcijas siekiant paskatinti savo ekonomiką ir išlaikyti konkurencingumą su Amerikos kompanijomis, ar toliau riboti Rusiją.⁴ Tiesa, kol kas **Europos lyderiai laikosi tvirtos pozicijos – jeigu JAV atsitrauktų, ES sankcijos nebūtų atšauktos**, kol Rusija visiškai ir besąlygiškai nepasitrauktų iš Ukrainos teritorijos.⁵

Esama manančių, kad **Europos Sąjunga galėtų tęsti sankcijas Rusijai net ir be Jungtinių Valstijų, tačiau kyla abejonių dėl tokių priemonių veiksmingumo**. Savaimė suprantama, kad ES, veikdama be platesnio tarptautinio palaikymo, susidurtų su reikšmingais sunkumais, susijusiais su nevienodais nacionaliniais pajėgumais, skirtingų kryptų interesais ir galimybėmis efektyviai užkirsti kelią sankcijų apėjimui. **Europos politikos analizės centras CEPA** pažymi, kad **ES neturi vienos už sankcijų įgyvendinimą atsakingos institucijos, apribojimai dažniausiai vykdomi nacionaliniu lygmeniu, o valstybių galimybės tai daryti skiriasi**. Čia konstatuojama, kad jei prekės ir lėšos ims tekėti per ES rinką be tinkamos priežiūros ir kontrolės, silpniausia grandis gali padaryti visą sistemą neveiksmingą.⁶ Be to, kaip pastebėjo britų Karališkojo jungtinių paslaugų instituto Finansų ir saugumo centro direktorius **Tomas Keatinge'as**, Europa galėtų išlaikyti sankcijas Rusijai, tačiau greitai taptų marginalizuota.⁷

Kitas labai svarbus klausimas, nuolat aptariamas sankcijų kontekste – ar ES gebėtų taikyti veiksmingus suvaržymus agresorei, kai Bendrijos narėms stinga vienybės. Perspėjama, kad **JAV sankcijų Rusijai sušvelninimas galėtų kelti tam tikrą įtampą ir tarp Europos Sąjungos šalių**. Kalbant apie galimus sunkumus ES viduje, **kaip pavyzdys dažnai minima Vengrija**, neretai prieštaraujanti dėl sankcijų, ypač susijusių su energetikos sritimi. Pvz., 2025 metų vasarį šalies užsienio reikalų ministras Peteris Szijjarto pareiškė, kad valstybė blokuos bet kokius ES sprendimus, kurie galėtų apsunkinti taikos derybas su Rusija, tarp jų – ir sankcijų pratęsimą.⁸ Dar anksčiau, 2022 metų gegužę, Vengrija vetavo šeštąjį sankcijų

³ U.S. and EU sanctions teams enhance bilateral partnership. (2023 m. gegužės 16 d.). Prieiga per internetą:

https://finance.ec.europa.eu/news/us-and-eu-sanctions-teams-enhance-bilateral-partnership-2023-05-16_en

⁴ Cullerwell, D. (2025 m. kovo 5 d.). Trump lifting US sanctions on Russia would be 'huge win' for Putin, 'chaos' for global economy. Prieiga per internetą: <https://kyvindependent.com/trump-lifting-us-sanctions-on-russia-a-huge-win-for-putin-chaos-for-global-economy/>

⁵ Liboreiro, J. (2025 m. kovo 27 d.). EU rebuffs Russia's demand for sanctions relief and asks for 'unconditional withdrawal' of troops. Prieiga per internetą: <https://www.euronews.com/my-europe/2025/03/27/eu-rebuffs-russias-demand-for-sanctions-relief-and-asks-for-unconditional-withdrawal-of-tr>

⁶ Selga, E. (2025 m. vasario 26 d.). Can Sanctions Survive a US Embrace of Russia? Prieiga per internetą: <https://cepa.org/article/can-sanctions-survive-a-us-embrace-of-russia/>

⁷ Žr. 4 šaltinį.

⁸ Vengrija nenori sutikti pratęsti ES sankcijas Rusijai. (2025 m. vasario 21 d.). Prieiga per internetą:

https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/2494088/vengrija-nenori-sutikti-pratesti-es-sankcijas-rusijai?srsltid=AfmBOorZS0QxUg27_bAMqzzCtXLMAaP4Y8G0N4o6nKm-5RCTDXJPf1tm

paketą, įskaitant rusiškos naftos embargą, reikalaudama sau išimčių ir kompensacijų.⁹ Neatmetama, kad Vengrijos veiksmai gali paskatinti ir kitas šalis, ypač mažesnes arba labiau priklausomas nuo Rusijos, sekti jos pavyzdžiu bei reikalauti išimčių ar palankesnių sąlygų. Tai galėtų susilpninti bendrą ES poziciją ir apsunkinti bendrų sprendimų priėmimą.

Kai kurie analitikai neabejoja, kad Europos taikomi apribojimai ir toliau veiks efektyviai, nes jos vaidmuo yra itin svarbus – būtent ES iš esmės valdo sankcijų svertus. Svarstoma, kad jei JAV atšauktų daugelį ribojimų, tai didelės naudos neatneštų nei nusilpusiai į karą susitelkusios Rusijos ekonomikai, nei pačioms Jungtinėms Valstijoms. Šiuo atveju lemiamą reikšmę turi geografija – Rusija yra gerokai labiau priklausoma nuo ES nei nuo JAV.¹⁰

Europos Užsienio reikalų tarybos geoekonomikos vyresnioji bendradarbė **Agathe Demarais** teigia, kad **Europa, jei išliktų vieninga, sugebėtų veiksmingai taikyti sankcijas Rusijai, ypač nukreiptas į šios prekybos sektorių.** Ekspertės nuomone, ES prekybos srityje turi daugiau įtakos nei Jungtinės Valstijos. Demarais teigimu, tai pagrindžia ir statistika. Nuo 2022-ųjų pradžios rusai, stengdamiesi išvengti sankcijų poveikio, atsiribojo nuo JAV dolerio ir šiuo metu jis naudojamas mažiau nei 5 proc. visų tarptautinių Rusijos sandėrių. Analitikė pažymi, kad Rusijos prekybiniai ryšiai su JAV niekuomet nebuvo itin reikšmingi. 2021 m., paskutiniaisiais metais iki plataus masto invazijos į Ukrainą, JAV teko vos 3,6 proc. viso Rusijos eksporto, o importas iš JAV į Rusiją sudarė tik 5,9 proc. pastarosios bendro importo. Tuomet Europos Sąjunga buvo pagrindinė Rusijos prekybos partnerė – 2021-iais Bendrijos prekės sudarė apie 40 proc. Rusijos importo. Savo ruožtu ES priimdavo panašią dalį Rusijos eksporto. Kitaip tariant, **prieš karą Europa buvo ekonomiškai daug svarbesnė Rusijai nei JAV.**¹¹ Pasak Demarais, Rusijai taip pat labiau rūpėtų Europos, o ne JAV įmonių sugrįžimas, nes iki 2022 m. didžiąją dalį Vakarų verslų šalyje sudarė būtent europietiški – iš 1 307 tuomet veikusių vakarietiškių įmonių tik 18 proc. priklausė Jungtinėms Valstijoms, o Europos šalims – apie du trečdaliai. Net jei JAV kompanijos norėtų atnaujinti veiklą Rusijoje, ten jos susidurtų su kliūtimis – amerikiečių įmonėms reikėtų finansinių paslaugų, o JAV bankų pozicijos Rusijoje gerokai silpnesnės nei europietiškių. Ekspertės teigimu, **ES galėtų išnaudoti šią aplinkybę ir dar labiau apriboti savo bankų veiklą šalyje agresorėje.**¹²

ES turi ir daugiau itin svarbių sankcijų svertų finansų srityje. Pasikeitus sankcijų politikai vienu pagrindinių klausimų gali tapti įšaldyto Rusijos centrinio banko turto panaudojimas. Prasidėjus karui Europa įšaldė apie 200 mlrd. eurų vertės minėto banko turto.¹³ Didelė dalis šių lėšų saugoma Briuselyje (Belgija)

⁹ Ilkevičiūtė, J. (2022 m. birželio 2 d.). Vengrijai pavyko pasiekti savo: 6-asis sankcijų Rusijai paketas priimtas, bet Maskvos patriarcho Kirilo nebeliko. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/naujienos/pasaulyje/6/1709335/vengrijai-pavyko-pasiekti-savo-6-asis-sankciju-rusijai-paketas-priimtas-bet-maskvos-patriarcho-kirilo-nebeliko?srsltid=AfmBOorEBmRtpO47Psl6x5QvdZYD2IIG1E7qxHM-sQ9HxhCgE22LqBWG>

¹⁰ Lauer, S. (2025 m. kovo 7 d.). « C'est l'Europe qui détient la clé du mécanisme de sanctions contre la Russie, pas les Etats-Unis », prieiga per internetą: https://www.lemonde.fr/idees/article/2025/04/07/c-est-l-europe-qui-detient-la-cle-du-mecanisme-de-sanctions-contre-la-russie-pas-les-etats-unis_6592241_3232.html?random=992884098

¹¹ Škultinaitė, A., Budreikienė J. (2025 m. balandžio 3 d.). Sankcijų klausimu Europa turi kozių: Rusiją galėtų spausti ir viena be JAV. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2025/04/03/sankciju-klausimu-europa-turi-koziu-rusija-galetu-spausti-ir-viena-be-jav-565803>

¹² Ar Europa turės galios kęsti, jei JAV sušvelnins sankcijas Rusijai? (2025 m. kovo 12 d.). Prieiga per internetą: <https://www.alfa.lt/aktualijos/pasaulis/ar-europa-tures-galios-kasti-jei-jav-susvelnins-sankcijas-rusijai/350008/>

¹³ Vadovai nusprendė: ES sieks pajamas iš įšaldyto Rusijos turto skirti Ukrainai. (2024 m. kovo 22 d.). Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/verslo-aplinka/2024/03/22/vadovai-nusprendė-es-sieks-pajamas-is-isaldyto-rusijos-turto-skirti-ukrainai>

veikiančioje tarptautinėje finansų institucijoje „Euroclear“, todėl dėl jų prieinamumo galėtų spręsti ES. Be to, net jei būtų sušvelnintos JAV priemonės Rusijai, šios bankai negalėtų lengvai grįžti į tarptautinę tarpbankinę finansinės informacijos perdavimo ir mokėjimų sistemą SWIFT. Tai pagrindinė pasaulinė tarpbankinių atsiskaitymų sistema, kurios centrinė būstinė yra Belgijoje, taigi ES turi galimybę spręsti dėl Rusijos finansinių sandorių blokavimo.¹⁴

Yra ir skeptikų, svarstančių, kad **be aktyvaus Jungtinių Valstijų įsitraukimo ir tarptautinio koordinavimo Europos Sąjungos vienašalės sankcijos, ypač strateginių prekių eksporto ribojimo srityje, gali prarasti efektyvumą, t. y., jų poveikis Rusijai ženkliai susilpnėtų.** Aiškinama, kad strateginių prekių eksporto į Rusiją ribojimas gali prarasti reikšmę, jei šiame procese nedalyvaus JAV. Esą JAV galima rasti daugelio prekių, kurių tiekimas agresorei draudžiamas, pakaitalų, kurie dažnu atveju gali būti ne tik tinkami, bet ir technologiškai pažangesni. Net jei amerikiečiai tam tikro analogiško gaminio neturėtų, per JAV rinką būtų galima nukreipti jam pagaminti būtinų dalių eksportą iš kitų šalių. Visą Rusijos karo prieš Ukrainą laikotarpį atidžiai stebimos tokios sankcijų apėjimo per trečiąsias šalis – ypač per Rusijos kaimynines valstybes, tokias kaip Turkija, Kinija ir Centrinės Azijos šalys – schemos. Nors šios tendencijos išlieka ryškios, dalies tokių praktikų būtų galima išvengti, jei valstybės nuosekliau ir ryžtingiau įgyvendintų tarptautinius sankcijų režimus. Visgi manoma, kad JAV atveju situacija būtų visai kita – stabdyti reeksportą būtų itin sudėtinga ar net neįmanoma be pačių Jungtinių Valstijų institucijų aktyvaus bendradarbiavimo ir politinės valios.¹⁵

Dalis analitikų aiškina, kad Jungtinėms Valstijoms pakeitus sankcijų politikos kryptį, **ES neturėtų kitos išeities, kaip tik sekti JAV, kad išlaikytų Ukrainos sąjungininkų vienybę ir neatsidurtų pasaulio ekonomikos paribyje.** Komentatoriai akcentuoja, kad JAV turi daugybę priemonių priversti Europą pakreipti politiką taip, kaip nori Vašingtonas, pavyzdžiui, gali pagrasinti apriboti karinius ir ekonominius ryšius bei įsipareigojimus. Dėl nusistovėjusios priklausomybės ES ekonomika patirtų didelių sunkumų, jei Bendrija nederintų veiksmų su JAV. Todėl, nors Europos lyderiai nestokoja ryžto išlaikyti nepriklausomą sankcijų politiką, neatmetama, kad jų veiksmus galiausiai nulems JAV sprendimai, ypač susiję su ekonomika ir saugumu.¹⁶

Pažymėtina, kad **su Rusija besiderančios Jungtinės Valstijos dar nepasiūlė Europos Sąjungai pradėti diskusijų dėl sankcijų švelninimo**, nors šis klausimas yra tarp pagrindinių Maskvos reikalavimų, kurie turi būti įvykdyti pagal galimą paliaubų su Ukraina susitarimą.¹⁷ Naujausiais duomenimis, JAV pareigūnai parengė naują sankcijų Rusijai paketą, nutaikytą į šalies energetikos milžinę „Gazprom“ ir stambias gamtinių išteklių bei bankininkystės srityse veikiančias bendroves, tačiau neaišku, ar jas patvirtins Rusijos

¹⁴ Lauer, S. (2025 m. kovo 7 d.). « C'est l'Europe qui détient la clé du mécanisme de sanctions contre la Russie, pas les Etats-Unis ». Prieiga per internetą: https://www.lemonde.fr/idees/article/2025/04/07/c-est-l-europe-qui-detient-la-cle-du-mecanisme-de-sanctions-contre-la-russie-pas-les-etats-unis_6592241_3232.html?random=992884098

¹⁵ Lunch, F. (2025 m. vasario 27 d.). Can Europe go it alone on Russia sanctions? Prieiga per internetą: <https://www.ft.com/content/29799337-cbad-4b11-823a-a2fd6ee38ec0>

¹⁶ Moller-Nielsen, T. (2025 m. kovo 28 d.). Europe's unsanctionable predicament. Prieiga per internetą: <https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/europes-unsanctionable-predicament/>

¹⁷ Denisova, K. (2025 m. balandžio 17 d.). No talks yet with Trump administration on Russian sanctions relief, EU envoy says. Prieiga per internetą: <https://kyivindependent.com/no-talks-yet-with-trump-administration-us-on-easing-russia-sanctions/>

vadovo Vladimiro Putino pozicija (ignoruoti siūlymus nutraukti ugnį ir derėtis dėl taikos) vis labiau nepatenkintas JAV prezidentas Donaldas Trumpas.¹⁸

JAV sprendimas atsitraukti lemtų precedento neturinčią situaciją, kurioje Europa būtų priversta viena tęsti sankcijas šaliai agresorei. Keliamas klausimas, ar vienos ES taikomos priemonės galėtų reikšmingai paveikti Rusiją. Kai kurie ekspertai tvirtina, kad Europos sankcijos galėtų būti veiksmingos, ypač jei būtų orientuotos į prekybą, tačiau nemažai analitikų mano, kad be JAV palaikymo jų poveikis būtų ribotas. Sankcijų palengvinimas greičiausiai sumažintų Vakarų spaudimą ir pagerintų Rusijos ekonominę padėtį, o tai galėtų turėti ilgalaikių neigiamų pasekmių pasaulio saugumui ir geopolitinei pusiausvyrai.

3. Rusijos laikysena JAV užsiminus apie galimybę švelninti sankcijas

Pastaruoju metu JAV ir Rusija mezga atsargų dialogą, daugiausia telkiamą į galimą sankcijų sušvelninimą mainais į paliaubas Juodojoje jūroje. Nors derybose dalyvauja abi pusės, Rusija viešai pabrėžia nesiekianti sankcijų panaikinimo, o santykių atnaujinimą vertinanti kaip platesnį – politinio ir ekonominio savarankiškumo – kontekstą.

Kovo 26 d. pranešta, kad po galimų paliaubų Juodojoje jūroje aptarimo **Rusija paskelbė tęsianti intensyvų dialogą su Jungtinėmis Valstijomis, ypač dėl sankcijų.** Po Saudo Arabijoje vykusių atskirų derybų su JAV atstovais Rusija ir Ukraina sutiko nutraukti ugnį minėtame regione. Vis dėlto, **Rusija pabrėžė, kad paliaubų laikysis tik jei Vakarai panaikins tam tikras sankcijas**, trukdančias eksportuoti žemės ūkio produkciją. Maskva pareikalavo atšaukti suvaržymus valstybinio žemės ūkio banko „Rosselkhozbank“ bei kitų su maisto ir trąšų sektoriais susijusių finansinių institucijų atžvilgiu.¹⁹ Be to, Rusija pageidautų atgauti prieigą prie tarptautinės mokėjimų sistemos SWIFT,²⁰ taip pat norėtų, kad JAV panaikintų sankcijas valstybinei oro transporto bendrovei „Aeroflot“.²¹ Neįvardyto šaltinio teigimu, tarp prioritetinių Rusijos siekių derybose gali būti sankcijų aukšto rango valdininkams bei kai kuriems stambiems verslininkams panaikinimas. Valstybė agresorė neslepia, kad norėtų atkurti ir diplomatinį kanalą, apribotus po įsiveržimo į Ukrainą. Susitikimo Saudo Arabijoje išvakarėse Rusija leido suprasti, kad derybų metu bus aptariami kur kas platesni klausimai nei vien šalių dialogo atnaujinimas. Jos prezidento spaudos sekretorius Dmitrijus Peskovas pabrėžė, jog derybos bus orientuotos į „viso Amerikos ir Rusijos santykių komplekso atkūrimą“.²²

¹⁸ Landay, J., Slattey, G., Banco, E., Holland, S. (2025 m. gegužės 2 d.). Exclusive: US readies Russia sanctions over Ukraine, unclear if Trump will sign, sources say. Prieiga per internetą: <https://www.reuters.com/world/us-readies-russia-sanctions-over-ukraine-unclear-if-trump-will-sign-sources-say-2025-05-02/>

¹⁹ Kremlius tęsia norų sąrašą: reikalauja JAV atšaukti sankcijas. (2025 m. kovo 26 d.). Prieiga per internetą:

<https://tv.lrytas.lt/zinios/pasaulis/2025/03/26/news/kremlius-tesia-noru-sarasa-reikalauja-jav-atsaukti-sankcijas-37087097>

²⁰ Lapham, J. (2025 m. kovo 25 d.). Russia says sanctions must be lifted before Ukraine maritime ceasefire can start. Prieiga per internetą: <https://www.bbc.com/news/articles/c93n05z48ldo>

²¹ Kavolytė, G. (2025 m. balandžio 11 d.). Rusija prašo JAV panaikinti sankcijas jos didžiausiai oro bendrovei: Lavrovas teigia, kad „tai būtų grįžimas prie normalumo“. Prieiga per internetą: <https://www.tv3.lt/naujiena/uzsienis/rusija-praso-jav-panaikinti-sankcijas-jos-didziausiai-oro-bendrovei-lavrovas-teigia-kad-tai-butu-grizimas-prie-normalumo-n1411557>

²² Einoris, T., Barauskas, J. (2025 m. vasario 18 d.). Šaltinis: aiškėja, ko per derybas su JAV reikalauja Rusija. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/world/saltinis-aiskeja-ko-per-derybas-su-jav-reikalauja-rusija-120087318>

Kovo pradžioje, kai tik vakarietiška žiniasklaida paskelbė apie Baltųjų rūmų sprendimą rengti atlaisvintųjų suvaržymų sąrašą siekiant artimiausiu metu aptarti šį klausimą su Rusijos atstovais (kaip dalį pastangų atkurti diplomatinis ir ekonominius ryšius), **Peskovas patikino, esą Kremlius iš JAV valdžios negavo jokios informacijos apie ketinimus švelninti sankcijas Rusijai**. Spaudos sekretorius priminė, jog Kremlius vertina JAV apribojimus Rusijai kaip neteisėtus. Pasak Peskovo, siekiant atkurti dvišalius santykius, būtina juos „išlaisvinti nuo šio neigiamo vadinamųjų sankcijų balasto“.²³

Kalbant bendrai apie Rusijos poziciją suvaržymų atžvilgiu, jų taikinyje esanti **valstybė teigia, kad Vakarų sankcijos, nors iš pradžių sukėlė sunkumų šalies verslui ir ekonomikai, ilgainiui paskatino prisitaikyti ir plėtoti ekonominį savarankiškumą**. Anot Rusijos valdžios atstovų, šie apribojimai netgi prisidėjo prie tam tikrų teigiamų struktūrinių pokyčių. Putinas ne kartą pabrėžė, jog Rusijos verslininkai sugebėjo prisitaikyti prie naujų sąlygų, rado alternatyvius bendradarbiavimo su užsienio partneriais būdus, o finansų ir technologijų srityse padaryta nemenka pažanga.²⁴

Po kovo 23–25 d. derybų su JAV prezidento administracijos atstovais interviu amerikiečių žiniasklaidai davęs Rusijos tiesioginių investicijų fondo vadovas **Kirilas Dmitrijevas** sakė, kad **jo šalis nesidera su JAV dėl sankcijų panaikinimo, tačiau mano, kad taikomų priemonių sušvelninimas galėtų būti naudingas Jungtinių Valstijų įmonėms, norinčioms grįžti į Rusijos rinką**. Dmitrijevas patikino, kad sankcijos Rusijos ekonomikai didelės žalos nepadarė, nes ji sugebėjo prisitaikyti ir pasiekti 4 proc. augimą, o Europos ūkio augimas tesiekė 1 proc. Jis nurodė, kad amerikiečių įmonės dėl pasitraukimo iš Rusijos prarado apie 300 milijardų JAV dolerių, dar kartą pabrėžė, kad Rusija nesiekia sankcijų panaikinimo ir išreiškė viltį, kad vadovaujant Trumpui ir Putinui būtų galima atnaujinti konstruktyvius dvišalius santykius, o tarp galimų Rusijos ir JAV bendradarbiavimo sričių minėjo kovą su terorizmu, veiklą Arkties regione, retųjų išteklių gavybą ir pan.²⁵

Kad ir kaip būtų keista, Rusijos valdžia sankcijų panaikinimą įvardija kaip galimą grėsmę šalies vidiniams ekonominiams laimėjimams ir prielaidą Vakarams imti dominuoti jos rinkoje. Rusijos užsienio reikalų ministras **Sergejus Lavrovas taip pat yra pareiškęs, kad rusai nesiekia Vakarų sankcijų panaikinimo, esą, tai galėtų pakenkti šalies ekonomikos suverenitetui ir prie pokyčių prisitaikiusiam importui**. Jis perspėjo, kad sankcijų atšaukimas gali būti Vakarų taktika vėl užvaldyti Rusijos rinką ir užpildyti ją savo paslaugomis bei technologijomis, taip pat patikino, jog Putinas yra teisus ragindamas vengti priklausomybės strategiškai svarbiose srityse.²⁶ Duodamas interviu leidiniui „Kommersant“ ministras sakė: „Jei stebite diskusijas mūsų visuomenėje – mes niekam nebėgame iš paskos, neprašome panaikinti sankcijų“. Lavrovas pabrėžė, kad „neteisėtos“ sankcijos Rusijai sužlugdė pasaulio ekonomikos

²³ Кремль оказался не в курсе намерений США смягчить санкции против России. (2025 m. kovo 4 d.). Prieiga per internetą: <https://www.rbc.ru/rbcfreenews/67c6ca529a79471261320436>

²⁴ Путин пояснил, стоит ли ждать отмены санкций Запада против России. (2025 m. kovo 18 d.). Prieiga per internetą: <https://www.banki.ru/news/lenta/?id=11012179>

²⁵ Чернова, Л. (2025 m. balandžio 4 d.). Дмитриев: Россия не требует от США смягчения санкций и хорошо с ними справляется. Prieiga per internetą: <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2025/04/04/1102315-dmitriev-rossiya-ne-trebuot>

²⁶ Лавров заявил об угрозе российской экономике со стороны «либералов» в случае отмены санкций. [2025 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.moscowtimes.ru/2025/04/15/lavrov-zayavil-ob-ugroze-rossiiskoi-ekonomike-so-storoni-liberalov-v-sluchae-otmeni-sanktsii-a161007>

globalizacijos procesą, ir už tai atsakingas ne Trumpas, o ankstesnysis JAV prezidentas Joe Bidenas, kuris esą pavertė sankcijas pagrindiniu JAV užsienio politikos įrankiu.²⁷

Rusijos prezidento **Putino manymu, galimi žingsniai švelninant sankcijas esmės nekeičia – spaudimas Rusijai išliks, o grįžimas prie ankstesnių ekonominių santykių neįmanomas.** Šalies pramonininkų ir verslininkų suvažiavime prezidentas apie galimą tam tikrų priemonių lengvinimą sakė: „Net jei iš anos pusės bus koks nors „gestas“, planai kažką pašalinti ar sumažinti, galime tikėtis, kad bus rastas kitas būdas mus spausti, kišti pagal į mūsų ratus“. Putinas atkreipė dėmesį, kad šiuo metu Rusijai – tiek fiziniams, tiek juridiniams jos asmenims – galioja net 28 595 sankcijos. Pasak jo, tai „daugiau nei visos sankcijos, taikomos visoms kitoms šalims“. Putinas pabrėžė, kad Vakarų įvesti apribojimai šiandien tapo nuolatine ir neatsiejama Rusijos realybe. Jo teigimu, niekada nebebus taip, kaip buvo ir nėra prasmės tikėtis visiškos prekybos, mokėjimų ir kapitalo srautų laisvės.²⁸

Apibendrinant galima teigti, kad Rusijos požiūris į sankcijas yra dvilypis: viena vertus, ji siekia konkrečių palengvinimų, kita vertus, pabrėžia nepriklausomybės išlaikymo svarbą. Toks atsargus tonas rodo, kad galimas sankcijų sušvelninimas greičiausiai nelaikomas ilgalaikiu sprendimu. Priešingai – santykiai su Vakarais, ko gero, išliks sudėtingi ir grindžiami nepasitikėjimu.

4. Rusijos (ne)atsparumas sankcijoms

2024 metų pradžios duomenimis, nuo 2022-ųjų vasarį surengtos Rusijos Federacijos invazijos į Ukrainą šaliai agresorei pritaikyta per 28 500 apribojimų (nuo 2014 metų kovo – per 34 000).²⁹ Kaip pastebėjo ir pats diktatorius Putinas, Rusija tapo labiausiai sankcionuota valstybe pasaulyje – gerokai aplenkė net Iraną ir Šiaurės Korėją. Tačiau bendros nuomonės dėl taikomų sankcijų veiksmingumo nėra. Vieni analitikai teigia, kad jos silpnina Rusijos ekonomiką mažindamos šalies biudžeto pajamas ir technologinį potencialą, kiti pabrėžia, kad Rusija sugebėjo prisitaikyti prie pakitusios realybės.

Nuo karo Ukrainoje pradžios JAV ir ES glaudžiai bendradarbiavo derindamos sankcijas Rusijai ir siekdamos didesnio jų efektyvumo. Abi sąjungininkės reguliariai koordinavo veiksmus, kad ribojimai apimtų strateginius sektorius ir būtų sunkiau apeinami.³⁰ Per trejus karo metus ES agresorei pritaikė 16 sankcijų paketų, skirtų susilpninti šios ekonomiką ir karo pramonę. **Tačiau konstatuojama, kad ribojimai nesudavė tokio smūgio, kokio tikėjosi Vakarų politikos formuotojai. Teko pripažinti, kad Rusijos ekonomika gana atspari sankcijoms,** be to, jai atsilaikyti padeda įvairūs veiksniai. Sankcijų Rusijai poveikį tyrę **ekonomikos ekspertai Olegas Itskhoki ir Elina Ribakova** pažymi, kad, nepaisant

²⁷ Вереikin, А. (2025 m. balandžio 14 d.). Лавров высказался о санкциях. Prieiga per internetą: <https://lenta.ru/news/2025/04/14/lavrov-vyskazalsya-o-sanktsiyah/>

²⁸ Путин допустил, что Запад поддавит после «жеста» с ослаблением санкций. (2025 m. kovo 18 d.). Prieiga per internetą: <https://www.rbc.ru/politics/18/03/2025/67d972169a7947c6e1b07fcd>

²⁹ CORRECTIV. (2024 m. sausio 20 d.). Live monitoring of all sanctions against Russia. Prieiga per internetą: <https://correctiv.org/en/latest-stories/2022/03/01/sanctions-tracker-live-monitoring-of-all-sanctions-against-russia/>

³⁰ Žr. 3 šaltinį.

didelio jų skaičiaus, ribojimų efektas šalies ekonomikai nėra aiškus. Tarp ekonomistų įvardijamų priežasčių, kodėl suvaržymai nedavė laukto rezultato – tai, kad iš 2014 m. įvestų ribojimų pasimokiusi Rusija turėjo galimybę pasirengti finansinėms sankcijoms. Kita klaida – palaipsnis sankcijų įvedimas. Jos turėjo būti įvestos ryžtingiau, iškart po 2022 m. invazijos, o ne dalimis. Be to, sankcijų poveikį susilpnino ir negebėjimas į jas taikančių šalių ratą įtraukti kai kurių valstybių, ypač tokių ekonominių galių kaip Kinija ir Indija. Mokslininkų požiūriu, **sankcijos vis tiek yra svarbi priemonė spaudžiant priešišką pusę, kad ši keistų politiką ar atšauktų tam tikrus veiksmus.**³¹

Šaltiniuose paprastai pripažįstama, kad pirmaisiais karo metais ekonominės sankcijos Rusijos ūkiui sukėlė nemenką stresą, tačiau vėliau šalis sugebėjo prisitaikyti prie situacijos pasitelkdama įvairias strategijas, tarp kurių:

- **prekyba su alternatyviais partneriais.** Įvedus Vakarų sankcijas Rusija pradėjo aktyviau plėtoti alternatyvius naftos ir dujų prekybos kanalus, stiprindama ryšius su Azijos, Artimųjų Rytų ir Afrikos valstybėmis. Ypač išaugo eksportas į Kiniją ir Indiją – šios šalys tapo pagrindinėmis rusiškų energetikos išteklių pirkėjomis. Rusai aktyviau bendradarbiauja su Turkija, kurios teritorija naudojama kaip tranzito punktas, taip pat plėtoja prekybinius santykius su Jungtiniais Arabų Emyratais. Be to, intensyvesnis bendradarbiavimas su kai kuriomis Afrikos ir Lotynų Amerikos šalimis leidžia diversifikuoti eksporto maršrutus ir mažinti priklausomybę nuo Europos rinkų.³²
- **Paralelinis importas arba pirkimai „pilkajoje rinkoje“.** Siekdama sumažinti sankcijų poveikį Rusija skatina vietinę gamybą. Taip pat nevengia paralelinio importo – pirkimo schemų, pagal kurias užsienietiškos prekės įsigyjamos be gamintojo sutikimo. Taip daugelis sankcionuotų prekių toliau pasiekia Rusiją per vadinamąją „pilkąją rinką“. Ši sistema remiasi trečiosiomis šalimis, tokiomis kaip Turkija, Kazachstanas, Jungtiniai Arabų Emyratai, per kurias rusų įmonės neoficialiai įsigyja Vakaruose pagamintų komponentų, mikroelektronikos ir kitų svarbių prekių. Nors ši strategija leidžia iš dalies kompensuoti sankcijų poveikį, ji dažnai susijusi su didesnėmis sąnaudomis, tiekimo grandinių trikdžiais ir ilgalaikės ekonominės perspektyvos neapibrėžtumu.³³
- **Vidaus politika ir kontrolė.** Sankcijų poveikį trumpuoju laikotarpiu iš dalies atsverė smarkiai išaugusios Rusijos karinės išlaidos. „Reuters“ duomenimis, 2025 m. gynybos eilutė Rusijos biudžete turėtų išaugti maždaug 25 proc. ir sudaryti per 6 proc. šalies BVP. Konstatuojama, kad išlaidų karui šuolis rimtos fiskalinės problemos rusams kol kas nesukėlė – 2024 m. jų biudžeto deficitas buvo apie 1,7 proc. BVP (palyginimui ES vidutiniškai šis rodiklis sudarė 3,5 proc., o JAV 6,5 proc.). Rusija kol kas pajėgi padengti išlaidas mokesčiais už naftą ir dujas, taip pat papildomai apmokestindama kai kurias stambias šalies įmones ir bankus.³⁴ Be to, Rusija reguliuoja rublio kursą per centrinę banką, palūkanų normų politiką, koordinuoja kapitalo kontrolės priemones ir prekybą. Centrinis bankas gali

³¹ Hussein, F. (2024 m. rugsėjo 26 d.). Russia's adaptability to US sanctions stymied their effectiveness, economists say. Prieiga per internetą: <https://apnews.com/article/sanctions-russia-ukraine-war-foreign-policy-bbc3f8df0211f2305b6ca7a2f602fd5a>

³² O'Donoghue, S. (2023 m. gruodžio 27 d.). Russia claims majority of oil exports redirected to Asia. Prieiga per internetą: <https://www.euronews.com/business/2023/12/27/russia-claims-majority-of-oil-exports-redirected-to-asia>

³³ Pandey, A. (2022 m. rugpjūčio 18 d.). How Russia is dodging Western sanctions. Prieiga per internetą: <https://www.dw.com/en/how-russia-is-dodging-western-sanctions-with-gray-market-imports/a-62850223>

³⁴ Briancon, P. (2024 m. spalio 15 d.). Putin's economic resilience rests on war addiction. Prieiga per internetą: <https://www.reuters.com/breakingviews/putins-economic-resilience-rests-war-addiction-2024-10-15/>

pirkti ir parduoti užsienio valiutą, keisti palūkanų normas, o Vyriausybė riboja kapitalo judėjimą, įpareigoja eksportuotojus konvertuoti pajamas į rublius ir skatina sandorius nacionaline valiuta ir pan.³⁵

Praėjus trejiems karo metams dalis analitikų pastebi, kad situacija keičiasi. **Neatmetama, kad Rusijos ūkio atsparumas gali būti trumpalaikis.** Matyti, kad **Rusijos ekonomika pradeda aiškiai jausti tarptautinių sankcijų pasekmes**, ir jei šios tendencijos išliks, visapusiškas suvaržymų poveikis kartu su stipriu Ukrainos pasipriešinimu agresoriaus pajėgoms gali sudaryti pakankamą spaudimą Kremlui, kad jis nuspręstų nutraukti karą.³⁶

Pastaruoju metu parengiama nemažai studijų ir pateikiama įžvalgų apie sankcijų įtaką Rusijos ekonomikai. Pabrėžiama, kad **sankcijomis suvaržyta apie 70 proc. rusiškos bankų sistemos turto**, o tai reikšmingai riboja šalies finansų sektorių. **Sankcijos, apimančios turto įšaldymą ir draudimą keliauti, taikomos aukščiausiams Rusijos valdžios pareigūnams, kariuomenės vadams ir oligarchams** – šie asmenys negali naudotis savo turtu užsienyje ir neturi galimybės vykti į šalis, taikančias sankcijas. Šios priemonės apribojo Rusijos ekonominį manevringumą, sutrikdė finansų srautus ir nusmukdė investicijas.³⁷

Kaip žinia, **didelį smūgį patyrė ir Rusijos eksportas bei prekyba.** Tūkstančiai Vakarų kompanijų sustabdė ar visiškai nutraukė veiklą šalyje, todėl ši neteko pajamų, kurias generuodavo vakarietiški verslai. Be to, keli bankai sustabdė finansines operacijas su Rusija, taigi **sumenko tarptautinių sandorių skaičius.** Tarptautinei bendruomenei pradėjus aktyvią kovą su įmonėmis, padedančiomis rusams apeiti sankcijas, kai kurios iš tai dariusių bendrovių, bijodamos papildomų bausmių, nusprendė nutraukti veiklą su Rusija, dar labiau pablogindamos pastarosios ekonominę situaciją.³⁸

2024 metais Rusijos rublis patyrė reikšmingą nuvertėjimą JAV dolerio atžvilgiu. Lapkričio 27 d. rublio kursas nusirito iki žemiausio lygio per 32 mėnesius ir siekė 114,5 rublio už JAV dolerį.³⁹ Be to, šalyje **sparčiai auga infliacija** – skelbiama, kad 2025 metų balandį ji siekė 10,5 proc.,⁴⁰ tačiau spėjama, kad realus rodiklis gali būti gerokai aukštesnis, nei oficialiai pateikiama. Infliacija būtų dar didesnė, jei ne **rekordinė 21 proc. palūkanų norma.** Tokios palūkanos kelia rimtų sunkumų šalies ekonomikai, ypač slegia stambias paskolas paėmusį verslą ir būsto kreditą turinčias šeimas. Aukštų palūkanų laikotarpiu įmonėms paprastai labiau apsimoka laikyti pinigus banke, o ne plėsti veiklą.⁴¹

³⁵ Kollewe, J. (2023 m. spalio 31 d.). Russia has tightened capital controls to help prop up rouble, report says. Prieiga per internetą: <https://www.theguardian.com/world/2023/oct/31/russia-capital-controls-rouble-vladimir-putin>

³⁶ Temnycky, M. (2025 m. sausio 8 d.). Is 2025 the year that Russia's economy finally freezes up under sanctions? Prieiga per internetą: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/is-2025-the-year-that-russias-economy-finally-freezes-up-under-sanctions/>

³⁷ Luck, P. (2025 m. vasario 24 d.). How Sanctions Have Reshaped Russia's Future. Prieiga per internetą: <https://www.csis.org/analysis/how-sanctions-have-reshaped-russias-future>

³⁸ Žr. 36 šaltinį.

³⁹ Russian rouble drops to lowest level against the dollar in 32 months. (2024 m. lapkričio 27 d.). Prieiga per internetą: <https://www.aljazeera.com/news/2024/11/27/russian-rouble-drops-to-lowest-level-against-the-dollar-in-32-months>

⁴⁰ Trading Economics. (2025 m. balandžio 11 d.). Russia Inflation Rate. Prieiga per internetą: <https://tradingeconomics.com/russia/inflation-cpi>

⁴¹ Pettinger, T. (2024 m. lapkričio 23 d.). Russia's Economic Problems Rise. Prieiga per internetą: <https://www.economicshelp.org/blog/216551/economics/russias-economic-problems-rise/>

Sankcijos krito ir per pajamas, gaunamas iš naftos. Kyjivo ekonomikos mokyklos duomenimis, 2024 m. pabaigoje Rusijos naftos eksporto kaina nukrito iki 64,40 JAV dolerių už barelį, o anksčiau siekė 70 JAV dolerių už barelį. Tai reiškia, kad Rusijos Vyriausybė iš prekybos nafta uždirbo mažiau.⁴² Esama skaičiavimų, kad **dėl įšaldyto turto, naftos kainų ribojimo ir kitų Rusijai taikomų priemonių ji negavo per 500 mlrd. JAV dolerių**, kuriais būtų galėjusi finansuoti karą. Be to, sankcijos ir sugriežtinta jas taikančių šalių eksporto kontrolė privertė šalį agresorę ieškoti brangesnių ir ilgesnių tiekimo kelių, dešimteriopai permokėti už pagrindines pramonei reikalingas žaliavas.⁴³

Rusijai kenkia ne tik sankcijos, bet ir pats karas, kuris kainuoja itin brangiai. Tai anksčiau ar vėliau atsilieps šalies agresorės pažangai, nes karinės išlaidos užgožia kitų sričių finansinius poreikius. 2025 metų gruodį skelbta, kad **Rusija patvirtino naują trijų metų biudžetą, kuriame numatytos rekordinės išlaidos gynybai. 2025 m. krašto apsaugai planuojama skirti 35,5 proc. visų išlaidų, tai turėtų sudaryti 13,5 trln. rublių arba apie 145 mlrd. JAV dolerių.**⁴⁴ Palyginimui, pirmaisiais karo su Ukraina metais gynybai buvo išleista 17 proc. Rusijos biudžeto, 2023 m. – 19 proc., o 2024 m. – 29,5 proc.⁴⁵ Skelbiama, kad bus mažinamos lėšos socialinei paramai – pensijų ir socialinių išmokų biudžetas trauksis 16 proc. Dėl to gali dar pablogėti pažeidžiamiausių visuomenės grupių, ypač pensininkų, gyvenimo kokybė. Taip pat „apkarpos“ kai kurių sveikatos apsaugos sričių finansavimas, pvz., mažiau lėšų gaus vėžio, širdies ir kraujagyslių ligų gydymo programos, sveikatos apsaugos infrastruktūros plėtros projektas. Švietimo finansavimas lieka beveik nepakitęs – tai gali reikšti, kad sistema stagnuoja, o jos paslaugos prastėja. Gyventojai taip pat pajus papildomą finansinę naštą dėl 2025 m. startuosiančios didžiausios per kelis pastaruosius dešimtmečius mokesčių reformos. Dėl pokyčių mažės gyventojų realiosios pajamos, gali dar labiau išaugti ekonominė nelygybė.⁴⁶

Karas taip pat kenkia darbo rinkai. **Rusija patiria ženklų darbo jėgos stygių, ribojantį gamyklų pajėgumus ir stabdantį pramonės plėtrą.** Po 2022 m. invazijos į Ukrainą šimtai tūkstančių darbingo amžiaus rusų buvo pašaukti į kariuomenę arba emigravo, o gynybos sektorius ėmė aktyviai verbuoti kitų sričių darbuotojus siūlydamas didesnę atlygį. Dėl to civilinės gamyklos ir verslai negali veikti visu pajėgumu, o darbo jėgos stygius prisideda prie infliacijos ir atlyginimų augimo. Šią problemą dar labiau gilina prastėjanti Rusijos demografinė padėtis – šalyje jau ilgą laiką mažėja gimstamumas, o populiacija sensta.⁴⁷

Įvairūs suvaržymų karą pradėjusiai Rusijai aspektai nagrinėti LNB analitinėse apžvalgose: „Sankcijų poveikis: Iranas, Sirija, Rusija“ (V-2024-1), „Sankcijos Rusijos energetikos sektoriui klimato kaitos kontekste“ (V-2024-5 ir V-2024-6), taip pat „Europos Sąjungos ir Rusijos prekybiniai santykiai karo Ukrainoje kontekste“ (V-2024-7 ir V-2024-8).

⁴² Žr. 36 šaltinį.

⁴³ Žr. 37 šaltinį.

⁴⁴ Putin Approves New Budget With Record Defense Spending. (2024 m. gruodžio 1 d.). Prieiga per internetą: <https://www.rferl.org/a/russia-record-defense-military-budget-war/33222382.html>

⁴⁵ Putin approved a record military budget and a reduction in social support spending for Russians. (2024 m. gruodžio 2 d.). Prieiga per internetą: <https://odessa-journal.com/putin-approved-a-record-military-budget-and-a-reduction-in-social-support-spending-for-russians>

⁴⁶ Ten pat.

⁴⁷ Harward, Ch. (2025 m. vasario 19 d.). Russia's Weakness Offers Leverage. Prieiga per internetą: <https://understandingwar.org/backgrounder/russias-weakness-offers-leverage>

Taigi ilgainiui ima ryškėti vis didesni sunkumai, su kuriais Rusija susiduria dėl jai taikomų sankcijų ir jos pačios užsidegimo kariauti. Auganti infliacija, darbo jėgos trūkumas, rublio nuvertėjimas ir rekordinės išlaidos karui mažina investicijas į socialines sritis ir blogina rusų gyvenimo kokybę. Šie aspektai kelia abejonių dėl Rusijos ekonominio atsparumo ilgalaikėje perspektyvoje. Galima teigti, kad sankcijų taikymas išlieka tikslingas, siekiant daryti spaudimą Rusijai, kad ji keistų veiksmus ir politiką.

5. Apibendrinimas ir akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

2025 metų kovo pradžioje pranešta, kad Jungtinės Valstijos, siekdamos skatinti taikos derybas Ukrainoje ir normalizuoti santykius su Maskva, svarsto galimybę švelninti sankcijas Rusijai. JAV išdo sekretorius Bessentas kiek anksčiau pažymėjo, kad sankcijų politika gali būti koreguojama priklausomai nuo derybų rezultatų – tiek švelninama, tiek griežtinama. Baltieji rūmai pavedė Iždo departamentui išnagrinėti galimybę mažinti apribojimus Rusijos energetikos sektoriui, jei Maskva sutiktų nutraukti kovos veiksmus Ukrainoje. Europos lyderiai, priešingai, laikosi nuomonės, kad atlaisvinti suvaržymus šiuo metu būtų netinkama. Jungtinių Valstijų sprendimas atsitraukti lemtų precedento neturinčią situaciją, kurioje Europa būtų priversta viena tęsti sankcijas šaliai agresorei. Tai ne tik apsunkintų bendros sankcijų politikos vykdymą, bet ir padidintų įtampą tarp JAV ir ES. Keliamas klausimas, ar vienos ES taikomos priemonės galėtų reikšmingai paveikti Rusiją. Kai kurie ekspertai tvirtina, kad Europos sankcijos galėtų būti veiksmingos, ypač jei būtų orientuotos į prekybą, tačiau nemažai analitikų mano, kad be JAV palaikymo jų poveikis būtų ribotas. Sankcijų palengvinimas greičiausiai sumažintų Vakarų spaudimą ir pagerintų Rusijos ekonominę padėtį, o tai galėtų turėti ilgalaikių neigiamų pasekmių pasaulio saugumui ir geopolitinei pusiausvyrai.

Pastaruoju metu JAV ir Rusija mezga atsargų dialogą, daugiausia telkiamą į galimą sankcijų sušvelninimą mainais į paliaubas Juodojoje jūroje. Nors derybose dalyvauja abi pusės, Rusija viešai pabrėžia nesiekianti sankcijų panaikinimo, o santykių atnaujinimą vertinanti kaip platesnį – politinio ir ekonominio savarankiškumo – kontekstą. Rusijos požiūris į sankcijas yra dvilypis: viena vertus, ji siekia konkrečių palengvinimų, kita vertus, pabrėžia nepriklausomybės išlaikymo svarbą. Toks atsargus tonas rodo, kad galimas sankcijų sušvelninimas greičiausiai nelaikomas ilgalaikiu sprendimu. Priešingai – santykiai su Vakarais, ko gero, išliks sudėtingi ir grindžiami nepasitikėjimu.

2024 metų pradžios duomenimis, nuo 2022-ųjų vasarį surengtos Rusijos Federacijos invazijos į Ukrainą šaliai agresorei pritaikyta per 28 500 apribojimų (nuo 2014 metų kovo – per 34 000). Kaip pastebėjo ir pats diktatorius Putinas, Rusija tapo labiausiai sankcionuota valstybe pasaulyje – gerokai aplenkė net Iraną ir Šiaurės Korėją. Tačiau bendros nuomonės dėl taikomų sankcijų veiksmingumo nėra. Vieni analitikai teigia, kad jos silpnina Rusijos ekonomiką mažindamos šalies biudžeto pajamas ir technologinį potencialą, kiti pabrėžia, kad valstybė sugebėjo prisitaikyti prie pakitusios realybės. Vis dėlto ilgainiui ima ryškėti vis didesni sunkumai, su kuriais Rusija susiduria dėl jai taikomų sankcijų ir jos pačios užsidegimo

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

kariauti. Auganti infliacija, darbo jėgos trūkumas, rublio nuvertėjimas ir rekordinės išlaidos karui mažina investicijas į socialines sritis ir blogina rusų gyvenimo kokybę. Šie aspektai kelia abejonių dėl Rusijos ekonominio atsparumo ilgalaikėje perspektyvoje. Manytina, kad sankcijų taikymas išlieka tikslinga priemone, siekiant daryti spaudimą Rusijai, kad ji keistų veiksmus ir politiką.

Akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

- Sprendimai keisti sankcijas Rusijai gali tapti ne tik ekonominiu, bet ir strateginiu bei moraliniu klausimu, atspindinčiu platesnį Vakarų pasaulio požiūrį į konfliktą, saugumą ir vertybes. Atsižvelgiant į Vakarų valstybių deklaruotus sankcijų tikslus, jos nebuvo tik priemonė paveikti šalies agresorės ekonomiką – jos tapo simboliniu signalu, ką tarptautinė bendruomenė toleruoja ar smerkia. Vakarų šalių pozicija dėl sankcijų iš dalies atspindi jų ryžtą ginti demokratines vertybes, tarptautinės teisės principus ir mažesnių valstybių suverenitetą. Šių sprendimų padariniai ilgainiui gali turėti įtakos ne tik Rusijos elgesiui, bet ir pasaulinei geopolitinei tvarkai, suformuoti precedentus ateities konfliktų atžvilgiu.
- Nors teigiama, kad Rusijos ekonomika tam tikru mastu sugebėjo prisitaikyti prie Vakarų sankcijų ir parodyti atsparumą, tai nereiškia, kad apribojimai nesukelia jai rimtų pasekmių. Net ir esant alternatyviems tiekimo maršrutams bei „pilkosioms“ rinkoms, suvaržymai akivaizdžiai apsunkina agresorės ekonominę veiklą: ilgina tiekimo grandines, kelia prekių ir žaliavų kainas bei sumažina prieigą prie aukštos kokybės technologijų. Daugeliu atvejų Rusija yra priversta naudotis neoficialiais, mažiau patikimais tiekimo kanalais, kurie ne tik brangesni, bet ir rizikingesni. Be to, apeinant sankcijas per trečiąsias šalis kyla logistikos, atsiskaitymų ir kontrolės išbandymų. Tai mažina efektyvumą, didina verslo rizikas ir ilgainiui kenkia Rusijos konkurencingumui. Taigi, net jei iš pažiūros ekonomika funkcionuoja, sankcijos gali veikti kaip nuolatinis stabdis, ribojantis plėtrą, inovacijas ir šalies gebėjimą veikti pasaulinėje rinkoje.
- Jei JAV nuspręstų švelninti Rusijai taikomas sankcijas, o ES liktų prie tvirtesnės nuostatos ir toliau taikytų ribojamąsias priemones savarankiškai, Bendrija atsidurtų sudėtingesnėje geopolitinėje ir ekonominėje padėtyje. Daugelio ekspertų teigimu, tokiu atveju svarbiausias žingsnis būtų sankcijų kontrolės mechanizmų stiprinimas. Įgyvendinant sankcijų politiką vienašališkai, be transatlantinio koordinavimo, gali išaugti rizika, kad taikomos priemonės bus nepakankamai veiksmingos, nes padaugės galimybių jas apeiti. Todėl ES narės turėtų ne tik tobulinti stebėsenos sistemas, bet ir aktyviai dirbti su partneriais globaliu mastu, kad būtų užkertamas kelias netiesioginiam apribojimų pažeidimui. Be to, būtų tikslinga stiprinti teisinę ir administracinę atsakomybę įmonėms ir finansinėms institucijoms, sąmoningai ar iš neatsargumo prisidedančioms prie sankcijų režimo silpninimo.